

Vlaams
Parlement

ingediend op **1091** (2016-2017) – Nr. 1
2 maart 2017 (2016-2017)

Verslag van de hoorzitting

namens de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media
uitgebracht door Cathy Coudyser

over 'Loont passie? Een onderzoek naar de
sociaal-economische positie van professionele
kunstenaars in Vlaanderen'

Samenstelling van de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media:

Voorzitter: Bart Caron.

Vaste leden:

Cathy Coudyser, Marius Meremans, Ann Soete, Wilfried Vandaele, Miranda Van Eetvelde, Herman Wynants;

Caroline Bastiaens, Karin Brouwers, Sabine de Bethune, Joris Poschet;

Lionel Bajart, Jean-Jacques De Gucht;

Yamila Idrissi, Katia Segers;

Bart Caron.

Plaatsvervangers:

Kathleen Krekels, Bart Nevens, Ludo Van Campenhout, Karl Vanlouwe, Manuela Van Werde, Peter Wouters;

Cindy Franssen, Tinne Rombouts, Koen Van den Heuvel, Johan Verstreken;

Rik Daems, Francesco Vanderjeugd;

Bert Moyaers, Tine Soens;

Imade Annouri.

INHOUD

1. Toelichting van het onderzoek door Delphine Hesters	4
1.1. Opzet van het onderzoek en respons	4
1.2. Voornaamste inzichten van het onderzoek	5
1.3. Uitdagingen voor het beleid.....	8
2. Bespreking	8
2.1. Wilfried Vandaele	8
2.2. Cathy Coudyser	8
2.3. Marius Meremans.....	10
2.4. Bart Caron	10
2.5. Jean-Jacques De Gucht.....	12
2.6. Joris Poschet	12
Gebruikte afkortingen	14
Bijlage: zie dossierpagina op www.vlaamsparlement.be	

Op 31 januari 2017 organiseerde de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media een hoorzitting met Delphine Hesters, hoofd Podiumkunsten en medewerker Onderzoek en Beleid bij Kunstenpunt over 'Loont passie? Een onderzoek naar de sociaal-economische positie van professionele kunstenaars in Vlaanderen'. De bijhorende powerpointpresentatie is terug te vinden als bijlage op de [dossierpagina](#) van dit verslag op www.vlaamsparlement.be.

1. Toelichting van het onderzoek door Delphine Hesters

Delphine Hesters dankt de commissieleden voor de uitnodiging. De aanleiding van het onderzoek was een voorgaande studie uit 2014 over de sociaal-economische positie van acteurs in Vlaanderen. De resultaten daarvan waren erg revelerend. De onderzoekers vonden het een goed idee om deze toe te passen op alle kunstendisciplines om een breed overzicht te bekomen.

De relevantie van het onderzoek is ruim. Kunstenaars kunnen beschouwd worden als prototype van het nieuwe loopbaantijdperk met flexibele arbeid en nomadische loopbanen. Dergelijke loopbanen zijn voor kunstenaars eerder de regel dan de uitzondering. Uit de situatie van kunstenaars kan men leren over welk beleid men moet voeren in de toekomst bij een verdere ontwikkeling van een dergelijk arbeidsmodel.

Delphine Hesters is coördinator van de brede stuurgroep van het onderzoek. Het onderzoek werd uitgevoerd door de onderzoeksgroep CuDOS van de UGent die ook het kwantitatieve luik van de Participatiesurvey uitvoerden. Het consortium van opdrachtgevers en financiers omvat de Vlaamse Gemeenschap, Kunstenpunt, Kunstenloket, het VAF, het VFL, het Sociaal Fonds voor de Podiumkunsten, ACOD Cultuur en oKo. Het onderzoek gebeurde met de medewerking van een ruime groep van belangenbehartigers van kunstenaars. De gedragenheid van het onderzoek is groot.

1.1. Opzet van het onderzoek en respons

Aan de hand van een vragenlijst werd er gepeild naar de artistieke en niet-artistieke activiteiten van kunstenaars en de daaraan gekoppelde tijdsbesteding, inkomsten, beroepskosten, de arbeidstevredenheid en de nood aan ondersteuning. De kunstenaarsgroepen zijn beeldend kunstenaars, regisseurs en scenaristen, muzikanten en componisten, schrijvers en illustratoren en podiumkunstenaars. Acteurs zijn niet opnieuw bevraagd. De resultaten van het onderzoek bij acteurs uit 2014 zijn wel verwerkt in de tekst van het rapport.

De bevraging verliep via een online enquête bij de kunstenaars. In een gecontroleerde databank werden de individuen opgenomen die voldeden aan de afbakening van professioneel kunstenaar. Zij hebben een individuele uitnodiging ontvangen, inclusief de nodige herinneringen om deel te nemen aan het onderzoek. Daarnaast werd er nog een open oproep verspreid. 90 percent van de antwoorden werden gegenereerd uit de individuele uitnodigingen en 10 percent van de respons resulteerde uit de open oproep.

Een definitie opstellen van wat een professionele kunstenaar is, is geen sinecure. De afbakening van wie werd aangeschreven als professionele kunstenaar, gebeurde op basis van overleg, inhoudelijke inzichten en de praktische beschikbaarheid van databanken. Elementen zoals het lidmaatschap van kunstenaarsverenigingen en het genereren van inkomsten uit de kunsten speelden een rol. De contactgegevens van het VAF, het VFL en vanuit de databank voor beeldende kunsten van Kunstenpunt werden gebruikt. De professionele kunstenuitvoeringsorganisaties werden aangeschreven met de vraag naar de contactgegevens van kunstenaars met wie ze werken. Op die manier werd een

databank opgesteld van mensen die beschouwd worden als professioneel kunstenaar. Deze werden aangeschreven met een vragenlijst. De eerste vragen in de vragenlijst waren screeningsvragen, om duidelijk te maken dat enkel professionele kunstenaars beoogd werden.

Wat betreft de respons, werden er 2706 respondenten opgenomen in de analyse. De verdeling binnen de kunstendisciplines werd opgenomen in de presentatie in bijlage. Figuur 1 geeft meer duiding bij het profiel van de bevraagde kunstenaars. De vraag werd gesteld of de respondent zichzelf beschouwt als een opkomend of een erkend kunstenaar. Bij alle disciplines is de groep die zichzelf beschouwt als erkend kunstenaar groter dan de groep die zichzelf eerder als opkomend kunstenaar beschouwt. Dit is tevens een indicatie dat de respondenten eerder mensen zijn die professioneel actief zijn als kunstenaar.

1.2. Voornaamste inzichten van het onderzoek

Een eerste resultaat van het onderzoek is dat kunstenaars multiple jobholders zijn en als ondernemers kunnen worden beschouwd. Zelfs in de disciplines die meer collectief georganiseerd zijn, zijn kunstenaars individuele spelers die opereren van project naar project. Kunstenaars zijn flexwerkers geworden. Dit impliceert dat kunstenaars diverse activiteiten, projecten en jobs combineren. Delphine Hesters noemt dit het fenomeen van de multiple jobholding. Kunstenaars combineren artistieke en niet-artistieke jobs, binnen en buiten de kunsten.

Ze illustreert dit met het voorbeeld van de podiumkunstenaars. Figuur 2 toont dat meer dan 70 percent van de podiumkunstenaars aangaf toonmomenten of presentaties te hebben gedaan in 2014, dat 75 percent aan een eigen creatie heeft gewerkt, dat 60 percent aan onderzoek en reflectie heeft gedaan en aan creatie in opdracht. Deze percentages zijn hoog. Dit betekent dat podiumkunstenaars in een jaar tijd verschillende soorten activiteiten combineren. De grafiek toont in het groen de vergoede activiteiten en in het rood de niet-vergoede activiteiten.

Figuur 3 geeft een weergave van de niet-artistieke activiteiten in de podiumkunsten. Meer dan 60 percent van de respondenten geeft aan dat ze hebben lesgegeven in 2014. Lesgeven gerelateerd aan de artistieke discipline is de eerste en zeer belangrijke bijkomende job voor kunstenaars in alle disciplines. Deze activiteit is doorgaans vergoed. Productionele, zakelijke aspecten worden door meer dan 40 percent gerapporteerd. Deze zijn vaak niet vergoed.

Figuur 4 geeft het aandeel kunstenaars met een betaalde, niet-kunstgerelateerde job weer, per discipline. 40 percent van de beeldend kunstenaars en van de schrijvers en illustratoren heeft een job buiten de kunsten. Ongeveer 25 percent van de podiumkunstenaars, regisseurs en scenaristen en 31 percent van de muzikanten en componisten heeft een betaalde, niet-kunstgerelateerde job.

In figuur 5 geeft de spreker de tijdsbesteding weer van muzikanten en componisten. Een individu spendeert gemiddeld 55 percent van de tijd aan puur artistieke activiteiten, 25 percent aan gerelateerde activiteiten zoals lesgeven, 5 percent aan ander artistiek werk in andere disciplines en 15 percent aan werk buiten de kunsten.

Tegenover de 55 percent van de tijd die besteed wordt aan artistieke activiteiten, staat 40 percent van de inkomsten, in figuur 6. Een werkloosheidsuitkering genereert gemiddeld 8 percent van de inkomsten bij muzikanten.

Als ondernemerschap beschouwd wordt als het vermogen om de nodige middelen – financiële en materiële middelen en mankracht – te mobiliseren om de eigen plannen te realiseren, stelt Delphine Hesters dat kunstenaars behoorlijk wat ondernemerschap aan de dag leggen om hun plannen te realiseren. Kunstenaars zijn ook belangrijke investeerders of subsidiënten van de kunsten. Ze investeren niet-betaalde arbeid in de kunsten. Ook de beroepskosten zijn aanzienlijk. Deze bedragen gemiddeld 12.000 tot 29.000 euro op jaarbasis. Ze suggereert dat hier ruimte ligt voor het beleid om antwoord te bieden op de sociaal-economische positie van de kunstenaar.

Een tweede resultaat van het onderzoek is dat heel wat kunstenaars in preciaire omstandigheden leven. Sommige kunstenaars hebben een meer dan degelijk inkomen, maar globaal gezien is het inkomen niet hoog. Figuur 7 toont de netto-jaarinkomsten van kunstenaars die onder het werknemersstatuut werken. Het rapport bevat een andere tabel over kunstenaars die als zelfstandige in hoofdberoep of bijberoep werken. Het werknemersstatuut is het meest courante statuut waaronder kunstenaars hun werk organiseren. De mediaan van de netto-jaarinkomsten ligt voor beeldend kunstenaars op 13.786 euro, voor podiumkunstenaars rond 17.000 euro, voor scenaristen en regisseurs, acteurs, schrijvers en illustratoren en muzikanten en componisten tussen 18.000 tot 20.000 euro op jaarbasis. Dit betreft het volledige nettojaarinkomen inclusief artistieke en niet-artistieke activiteiten, werkloosheidsuitkeringen, prijzen en subsidies. Ze nuanceert het bedrag voor de schrijvers en illustratoren, vermits ongeveer een derde van deze groep onder het zelfstandigenstatuut werkt. Deze zelfstandigen kennen een mediaaninkomen van 17.000 euro. Bovendien ligt de mediaan van het jaarinkomen voor alle kunstenaarsgroepen onder de mediaan voor alle belastingplichtigen of werknemers op de arbeidsmarkt, 24.664 euro. Globaal zitten deze groepen wat betreft het inkomen onder hun niveau: 75 percent van de kunstenaars heeft een diploma hoger onderwijs versus 40 percent bij de bevolking.

Figuur 8 geeft een zicht op wie kan leven van het artistieke werk alleen. 20 percent van de regisseurs en scenaristen kan leven van hun artistieke werk alleen. Voor de andere groepen kan ongeveer een op tien kunstenaars leven van het artistieke werk alleen.

Figuur 9 biedt een antwoord op de vraag wie kan leven van het werk in de artistieke sector alleen, inclusief bijvoorbeeld workshops geven. De helft van de regisseurs en scenaristen en van de muzikanten en componisten kan hiervan leven. Bij de beeldend kunstenaars is dit een op drie en bij de podiumkunstenaars en de auteurs en illustratoren is dit slechts een op vier.

Via de vragenlijst werd er ook gepeild naar de beleving van de situatie waarin men leeft en werkt. De onvoorspelbaarheid eigen aan projectmatig werken en de lage inkomens baren zorgen. 45 percent overweegt soms of vaak om te stoppen. Bij de podiumkunstenaars loopt dit getal op tot 60 percent. Meer dan een kwart van de alleenstaande kunstenaars geeft aan niet rond te komen met het volledige inkomen.

Een derde vaststelling is dat scheppingsdrang kwetsbaar maakt. De intrinsieke motivatie is erg groot: 90 percent van de kunstenaars is tevreden met de inhoudelijke en artistieke aspecten van de job. De activiteiten die de kern uitmaken van het werk als kunstenaar, met name creatie, onderzoek en ontwikkeling, zijn minder vergoede activiteiten.

Kunstenaars vragen afspraken omtrent minimum- en billijke vergoedingen en meer informatie en ondersteuning. In de sectoren waar kunstenaars zich verenigen, zijn ze minder kwetsbaar.

Delphine Hesters overloopt een aantal opmerkelijke inzichten per discipline.

In vergelijking met andere disciplines kunnen podiumkunstenars het hoogste aandeel van hun tijd investeren in artistiek werk. Het aandeel van hun inkomsten uit artistiek werk is ook hoger dan in andere disciplines. Zij hebben wel het laagste aandeel van kunstenaars die volledig kunnen leven van het artistieke werk. De totale inkomsten van de podiumkunstenars zijn, op die van de beeldende kunstenaars na, het laagst. Het hoogste percentage tijd dat men kan spenderen aan artistiek werk hangt samen met het hoogste percentage inkomsten uit werkloosheidsuitkeringen en het laagste percentage hebben van niet kunstgerelateerde jobs. Zo functioneert het vaak in de praktijk: eens men recht heeft op het kunstenaarsstatuut, heeft men een vervangingsinkomen in tijden van geen betaalde arbeid, en kan men die tijd benutten om artistiek werk te leveren, inclusief de niet-betaalde artistieke activiteiten zoals onderzoek en ontwikkeling.

Delphine Hesters licht enkele opmerkelijke vaststellingen toe over de muzikanten en componisten. Het onderzoeksspectrum is breed: van klassieke muziek tot pop en rock en andere genres. Van de respondenten maakt 50 percent geen klassieke muziek en 22 percent enkel klassieke muziek. Deze groep uit het onderzoek voelt zich het meest erkend. 78 percent van de respondenten uit deze groep is een man. Samen met filmmakers besteden muzikanten en componisten het minste tijd aan niet-kunstgerelateerde jobs. De inkomens van deze groep zijn de hoogste. Muzikanten die enkel in de klassieke muziek werken onder het werknemersstatuut hebben een significant hoger inkomen dan andere muzikanten en componisten. De beroepskosten zijn het hoogst voor muzikanten en componisten en beeldend kunstenaars.

In vergelijking met andere disciplines hebben beeldend kunstenaars het vaakst een artistiek diploma. Slechts 30 percent van de respondenten stelt dat ze vergoed worden voor tentoonstellingen. Ze hebben uitgesproken de laagste inkomens en hebben het vaakst een bijkomende job buiten de kunsten. Samen met de groep van schrijvers en illustratoren is het verschil in inkomen tussen mannen en vrouwen het grootst bij de beeldend kunstenaars. Net als bij podiumkunstenars, is het inkomen van beeldend kunstenaars naar leeftijd stabiel vanaf 35 jaar. In vergelijking met andere disciplines, geven beeldende kunstenaars het vaakst aan dat hun werk goed te combineren is met een gezin. Ze zijn het minst vaak lid van een vereniging.

In de groep van regisseurs en scenaristen is 70 percent van de respondenten mannelijk, maar het percentage vrouwen daalt het minst snel naar leeftijd en de loonkloof is het kleinst. Deze groep is het hoogst opgeleid: 93 percent van de respondenten heeft een diploma hoger onderwijs. Een derde van de regisseurs en filmmakers is zelfstandige in hoofdberoep. In deze groep kan 20 percent leven van het artistieke werk alleen, terwijl dit aandeel in de andere disciplines slechts 10 percent bedraagt. Dit is de groep die het hoogste inkomen uit auteursrechten rapporteert. Samen met de podiumkunstenars hebben de regisseurs en scenaristen de grootste groep die overweegt om te stoppen. Deze groep heeft een hoog aandeel van mensen die lid zijn van een belangenvereniging.

De groep van schrijvers en illustratoren is de oudste groep. 10 percent heeft de pensioenleeftijd. Deze groep heeft het minst vaak een artistiek diploma en heeft het hoogste aandeel van mensen met een job buiten de kunsten. 37 percent van deze respondenten is zelfstandige in hoofdberoep. Dit is meer dan in andere disciplines.

1.3. Uitdagingen voor het beleid

Delphine Hesters schetst een aantal uitdagingen voor het beleid. Verschillende zaken vallen onder de bevoegdheid Cultuur, maar heel wat aspecten zijn arbeidsmarktgerelateerd. De verantwoordelijkheid en de handelingskracht liggen op verschillende niveaus. Het antwoord op deze situatie ligt in een samenwerking van verschillende actoren: kunstenaars en hun verenigingen zelf, publieke en private spelers in de sector – aan de hand van fair practices omtrent degelijke verloning en ondersteuning – en het beleid aangaande kunsten, arbeidsmarkt en sociale zekerheid.

Beleidsmakers moeten oog hebben voor de verschillen tussen disciplines, die maatwerk vragen. Er zijn verschillen in marktwerking, cultuur, professionalisering, aard van de arbeidsorganisatie – individueel of collectief – en internationale mobiliteit zoals in de dans en performance. Ook de fasen in de loopbaan, de types loopbanen en de noden van kunstenaars zijn erg divers. Kunstenpunt wil een beter zicht krijgen op de carrières van kunstenaars. De trajecten zijn erg verschillend. Het idee dat een carrière enkel succesvol is indien er een gestage groei is, gaat niet meer op. Succes mag niet puur afgemeten worden aan een kwantitatieve groei.

De uitdagingen op het gebied van de arbeidsmarkt en de sociale zekerheid, liggen onder andere in de combineerbaarheid van jobs en statuten, en in de complexiteit van de regelgeving wanneer men in een model werkt waarbij inkomsten gegenereerd worden uit verschillende hoeken.

Flexwerk individualiseert en verarmt. Sommige kunstenaars die de klok rond werken in projecten die an sich fair verloond worden, kunnen toch niet rondkomen. Het ruimere kader van de arbeidsmarkt en de sociale zekerheid is momenteel niet voldoende afgestemd op het nieuwe tijdperk van flexwerk en nomadische loopbanen.

2. Bespreking

2.1. Wilfried Vandaele

Wilfried Vandaele vraagt bij figuur 4 wat er wordt verstaan onder een niet-kunstgerelateerde job. Valt een job in de media of in het onderwijs onder deze definitie?

Delphine Hesters antwoordt dat in de bevraging een lijst met categorieën werd voorgelegd aan de respondenten. Lesgeven kan zowel gerelateerd zijn aan de kunstdiscipline – bijvoorbeeld wanneer een schrijver een workshop creatief schrijven geeft – als zich buiten het artistieke afspelen – bijvoorbeeld wanneer een schrijver geschiedenis doceert. Bij de jobs buiten de kunsten is onderwijs belangrijk.

2.2. Cathy Coudyser

Cathy Coudyser dankt Kunstenpunt voor dit degelijke onderzoek. De resultaten liggen in de lijn van de conclusies van het onderzoek van 2014. Het gegeven is complex. Kunstenaars pionieren omdat ze flexibele loopbanen hebben. De arbeidsmarkt evolueert naar meer flexibiliteit. Dit mag niet leiden tot meer armoede. Het is duidelijk dat er verbeteringen mogelijk zijn.

Met de combinatie van het artistieke werk met het lesgeven of het geven van workshops is niets mis, op voorwaarde dat deze activiteiten behoorlijk vergoed worden. Daar knelt volgens haar het schoentje. Het arbeidsmarktbeleid met het

werknemers- en werkgeversstatuut, het kunstenaarsstatuut, is federale materie. Het is erg ingewikkeld, zelfs voor specialisten. De regeling omtrent de werkloosheidsuitkering, die eigenlijk een vangnet zou moeten zijn, werkt niet naar behoren. Men zou van een wit blad moeten kunnen herbeginnen om het arbeidsmarktbeleid uit te tekenen specifiek voor die sector. Dit kan pionierswerk zijn voor de andere sectoren die nog een vlakke loopbaan hebben, maar evolueren naar meer flexibiliteit op lange termijn. Op korte termijn moet men een aantal oplossingen aanreiken aan het federale niveau. Administratieve vereenvoudiging is tevens belangrijk. Ze wil dit bespreken met haar federale collega's. Mogelijk kan de sector hierbij een aantal quick wins voorstellen.

Scheppingsdrang maakt kwetsbaar. Hier is een rol weggelegd voor elke culturele organisatie. Ze is tevreden dat de doelstelling is opgenomen in de beheersovereenkomsten met de grote instellingen om kunstenaars die ze in dienst nemen correct te vergoeden. Dit moet dienen als voorbeeld voor de hele sector, ook voor kleinere organisaties. Politici moeten dit mee monitoren en evalueren en deze doelstelling mee uitdragen. De mentaliteit moet wijzigen, om niet alleen de kosten te dekken, maar ook de kunstenaar correct te verlonen.

De taxshelter en de omvorming van Kunstenloket naar Cultuurloket kunnen bijdragen tot een verbetering van de situatie. Cultuurloket kan de carrière van kunstenaars begeleiden, zakelijk advies verstrekken en ondernemerschap stimuleren.

Veel kunstenaars zijn hoger opgeleid. In het secundair en het hoger kunstonderwijs moet er meer aandacht zijn voor het zakelijke aspect en het ondernemen. Bieden het duaal leren of het aanbieden van stages mogelijkheden om het ondernemerschap aan te moedigen?

Delphine Hesters antwoordt dat streven naar leven van het artistieke werk alleen voor elke kunstenaar niet per se de juiste benadering is. Veel kunstenaars vinden het combineren van verschillende activiteiten met het artistieke werk verrijkend.

In de beheersovereenkomsten met grote instellingen is opgenomen dat ze een correcte vergoeding van kunstenaars mogelijk moeten maken. Daarnaast is een correct verloningsbeleid een beoordelingscriterium voor alle structureel gesubsidieerden. De toets kan gebeuren bij het ingediende dossier. Er zijn echter amper instrumenten tot controle. Het is een interessante kwestie om vanuit het cultuurbeleid op te wegen. Het vergt echter een afsprakenkader op basis waarvan gecontroleerd kan worden. Naast de cao's en de basisnormen voor het tewerkstellen van mensen, is er ook een toetsingskader vereist om de controle te kunnen uitvoeren. Dit afsprakenkader zou door de sector zelf gedefinieerd moeten worden. De overheid kan dit dan gebruiken als toetssteen. Dit zou een zinvol traject zijn, weliswaar van langere adem. Overleg Kunstenorganisaties werkt momenteel aan een traject betreffende een deontologische code die in deze context interessant kan zijn.

De verloning van de kunstenaars valt meestal binnen de flexibele kosten van organisaties. Bij een besparing of een daling van de subsidies komt net dit budget onder druk. Wanneer er een normenkader is opgesteld, kan er ook berekend worden hoeveel middelen een organisatie zou moeten ontvangen om de plannen te realiseren.

De kunstenaars uit de bevraging melden een tekort aan zakelijke inzichten in de artistieke opleiding. Dit wordt nu al meer opgenomen in de opleidingen. Verschillende instanties proberen dit te integreren in het aanbod van hun opleidingen, op verschillende tijdstippen. Het moet herhaaldelijk worden

aangebracht. Ook Cultuurloket kan hierin informatie op maat verschaffen. Ze vindt dit relevanter dan de modellen voor duaal leren of een stage.

2.3. Marius Meremans

Marius Meremans stelt zich de vraag of er in de opleiding van kunstenaars voldoende aandacht wordt besteed aan het risico dat men in een bepaalde periode de job niet meer kan uitoefenen. Hij vergelijkt dit met de aandacht hiervoor binnen de sportopleidingen in het hoger onderwijs. Hij geeft het voorbeeld van de carrière van een acteur of een podiumkunstenaar.

Delphine Hesters antwoordt dat er programma's in ontwikkeling zijn voor de begeleiding van kunstenaars die hun job niet meer kunnen uitoefenen of een omschakeling willen maken. Het Sociaal Fonds voor de Podiumkunsten heeft bijvoorbeeld het programma Intermezzo dat een individuele begeleiding voorziet van kunstenaars die overwegen om zich om te scholen. In maart vindt in Brussel een colloquium plaats over transitie bij dansers van de International Federation of Actors.

Marius Meremans suggereert om naar internationale voorbeelden te kijken om dit op te lossen.

2.4. Bart Caron

Bart Caron is tevreden dat deze studie gevoerd werd en dat deze problematiek helder gesteld is.

Hij heeft een aantal vragen over de methodiek van het onderzoek. Er werd gesteld dat de podiumkunstenaars, en niet de acteurs, werden bevraagd. Podiumkunstenaars zijn echter ook acteurs. Is er geen dubbel gebruik? Een tweede vraag is hoe de kunstenaar gedefinieerd werd. Wordt iedereen die zelf verklaart een kunstenaar te zijn, in de studie opgenomen?

Hij is verbaasd over de cijfers bij de beroepskosten: 12.000 euro bij literatuur en 29.000 euro bij muzikanten. Hij vraagt meer uitleg bij deze hoge beroepskosten, die hoger zouden liggen dan het jaarinkomen. Hij vraagt ook naar de exacte definitie van het nettojaarinkomen.

Bart Caron heeft een grote liefde voor de kunsten. Daarom durft hij de volgende delicate vraag te stellen. 45 percent van de respondenten overweegt soms of vaak om te stoppen. Bij podiumkunstenaars loopt dit op tot 60 percent. In de kunsten gebeurt er een selectie door recensenten, curatoren, directeuren en het publiek. In de loop van een carrière is het mogelijk dat een kunstenaar opgetild wordt, of afgeschreven wordt. Kunstenaars die twintig jaar geleden succesvol waren, kunnen bijvoorbeeld vandaag uit beeld verdwenen zijn. Hij stelt zijn vraag op scherp: Hoe verhoudt deze selectie zich tot de kwaliteit? Enerzijds is hij voorstander van een sterke sociale bescherming van kunstenaars. Anderzijds vindt hij dat een samenleving niet iedereen die zichzelf professioneel kunstenaar noemt, kan dragen. Dit is een moeilijk dilemma. Hij vindt het niet illegitiem dat kunstenaarsloopbanen kort kunnen zijn. Aan de andere kant, moeten mensen die voluit kunstenaar zijn en als dusdanig erkend worden, een sterk sociaal statuut krijgen, bijvoorbeeld podiumkunstenaars die werken met telkens kortlopende theateropdrachten. Toch is een selectie nodig. Ook in het Kunstendecreet gebeurt er een kwalitatieve toetsing, zowel van individuele kunstenaars als van organisaties. Hij besluit dat hij dit zelf een moeilijke kwestie vindt.

De problematiek van de podiumkunstenaars werd in de presentatie toegelicht. Zijn er genderverschillen binnen de podiumkunsten qua inkomen? Hij stelt deze

vraag omdat dit een vaststelling was van het onderzoek bij acteurs in 2014. Bij de muzikanten en componisten kan hij wel verklaren waarom 78 percent mannen zijn tussen 55 en 64 jaar oud. Het verschil tussen de pop en rock en de klassieke muziek is te duiden. Pop en rock en jazz zijn nog steeds overwegend mannelijke aangelegenheden, al zijn er uitzonderingen.

Wat betreft een fair verloningsbeleid, pleit hij voor een correcte toepassing van de cao's zonder uitzondering, en voor een steekproefsgewijze controle.

Hij vraagt of het Cultuurloket in functie van dit onderzoek specifieke taken of rollen moeten verkrijgen?

Delphine Hesters antwoordt dat de afbakening van de kunstenaars gebeurde door de expertengroep per discipline. Er werd op verschillende manieren gebouwd op andere definities of afbakeningen van bijvoorbeeld kunstenaarsverenigingen. Er werd gebruikgemaakt van de databank van PlayRight. Enkel de mensen die een bepaald niveau van inkomsten hebben gehaald, werden gecontacteerd. Per databank werd er, in overleg met de expertengroep, een afbakening gemaakt om de professionaliteit te definiëren. Daarnaast startte de vragenlijst met een screeningsvraag om na te gaan of de respondent de ambitie heeft om een professioneel kunstenaar te zijn.

De beroepskosten en de gegevens omtrent andere beroepsinkomsten, staan uitgewerkt in het ruimere onderzoeksrapport. Het hoogste aandeel van de beroepskosten is de vergoedingen aan derden, bijvoorbeeld de betaling van bandleden bij muzikanten. Daarnaast zijn er de kosten voor werkruimte en materiaal.

Cathy Coudyser vraagt of het delen van materiaal de beroepskosten zou kunnen drukken, bijvoorbeeld voor muzikanten.

Delphine Hesters antwoordt dat een doordacht atelierbeleid op Vlaams of stedelijk niveau zeker interessant is. Ook de kunstenaarstoelage zet in op de voorfinanciering. Systemen van delen zijn interessante pistes.

De nettojaarinkomsten zijn beschreven in het rapport. De beroepskosten zijn reeds afgetrokken van de inkomsten om tot de nettojaarinkomsten te komen. Het omvat de inkomsten uit allerlei activiteiten, subsidies en prijzen en betreft het belastbare inkomen.

Van de respondenten overweegt 45 percent om te stoppen. Ze koppelt geen oordeel hieraan of dit laag of hoog is. Het is goed dat mensen kunnen proberen om een praktijk te ontwikkelen, maar als het niet opgepikt wordt door een professioneel veld, dan kan het zijn dat de kwaliteit niet hoog genoeg is. Niet iedereen die zich kunstenaar noemt, moet in die hoedanigheid ondersteuning krijgen. Ze brengt een andere formulering van dit vraagstuk, die meer werkbaar is. Vandaag beschouwt men de kunstensectoren als professionele sectoren die op een hoog inhoudelijk niveau opereren en waarin arbeid wordt verricht in verschillende jobs in verschillende soorten instellingen. Kunstenaars zijn hierin de centrale actoren. Er is een probleem wanneer deze professionele sectoren geen professionaliteit kunnen realiseren voor de mensen die ze in het systeem erkennen als goede kunstenaars.

De genderverschillen wat betreft verloning zijn niet anders bij podiumkunstenaars dan bij de andere kunstdisciplines. De uitval naar leeftijd is even groot in alle disciplines. De achterliggende mechanismen werden niet onderzocht.

Er moet een controle voorzien worden op de toepassing van de cao's en de correcte verloning. Het Vlaamse kunstenbeleid moet dit opvolgen. Een gedeeld afsprakenkader is nodig. Een cao geldt voor het in dienst nemen van een kunstenaar binnen een werknemersstatuut. Dit is een beperkt onderdeel van hoe kunstenaars onderling en met organisaties samenwerken.

Bij de verbreding van Kunstenloket naar Cultuurloket is het aan te raden om erover te waken dat het aanbod voldoende op maat blijft van kunstenaars.

2.5. Jean-Jacques De Gucht

Jean-Jacques De Gucht heeft de indruk dat de intermediairs van kunstenaars niet altijd logisch werken. Er worden hoge dossierkosten aangerekend en het overzicht is soms zoek. Per x aantal jaren moeten de inkomsten stijgen, om aan een bepaald statuut te blijven voldoen. Dit is volgens hem niet de juiste manier van werken.

Er is nood aan een andere manier van belastingen heffen bij kunstenaars omdat zij werken in periodes. Hij geeft het voorbeeld van een beeldend kunstenaar die na een tentoonstelling opnieuw een tot twee jaar toewerkt naar de volgende tentoonstelling. In dit geval is het problematisch dat belastingen worden berekend op het jaar van de tentoonstelling. De correctie komt dan vaak laat. Bovendien geven intermediairs, zoals interimkantoren, te weinig uitleg en begeleiding. Cultuurloket moet ook hiervoor zorgen. De gebrekkige doorstroming van informatie zorgt voor onzekerheid. Sommige beeldende kunstenaars verkopen vlot hun werken en verdienen op papier goed, maar leven in de praktijk in een penibele financiële situatie.

Delphine Hesters antwoordt dat het onderzoek niets aangeeft omtrent intermediairs. Alternatieve antwoorden kunnen komen van Cultuurloket en belangenbehartigers.

Het berekenen van de belastingen over een aantal jaren om de fluctuerende inkomsten te compenseren, biedt een tastbare en doenbare oplossing. Specialist in het veld kunnen zeker advies geven over dergelijke mogelijkheden.

2.6. Joris Poschet

Joris Poschet vindt het voorstel over het gespreid aanrekenen van belastingen interessant. Het is federale materie.

Hij vraagt aan Delphine Hesters om de resultaten van het onderzoek internationaal te kaderen. Zijn er bijvoorbeeld meer of minder professionele kunstenaars in Wallonië of in de buurlanden? Welke gevolgen heeft dit voor hun sociaal-economische positie?

Delphine Hesters antwoordt dat er bij dit onderzoek nog geen internationale vergelijking werd gemaakt. Van diverse sectoren maken de belangenbehartigers deze oefening. Een bevraging bij kunstenaars is niet eenvoudig te realiseren. De Sociaal-Economische Raad van Nederland heeft een recente arbeidsmarktverkenning gedaan. Het onderzoek vertrekt van een aantal databankgegevens, zonder een zicht op de tijdsbesteding en inkomsten op individueel niveau. Het aantal kunstenaars is afhankelijk van de definitie en de meetmethode. Dit bemoeilijkt een juiste vergelijking. De kwesties omtrent de preciaire situaties van kunstenaars zijn wel internationaal gedeeld.

Bart Caron vreest dat het in een aantal Europese landen nog slechter gesteld is met de sociaal-economische positie van kunstenaars, afhankelijk van het socialezekerheidsmodel.

Hij dankt de spreker voor de toelichting en antwoorden.

Bart CARON,
voorzitter

Cathy COUDYSER,
verslaggever

Gebruikte afkortingen

ACOD	Algemene Centrale der Openbare Diensten
cao	collectieve arbeidsovereenkomst
CuDOS	Cultural Diversity: Opportunities and Socialization
oKo	Overleg Kunstenorganisaties
UGent	Universiteit Gent
VAF	Vlaams Audiovisueel Fonds
VFL	Vlaams Fonds voor de Letteren